

Un roman. Așa-și-așa

Am avut șansa să citesc precedentul roman al lui Călin Torsan, *Recycle BUN*, atunci când a apărut, prin 2007-2008, dar am ezitat. Îl cunoșteam pe autor ca prozator din colecția de texte *Povestiri cu EURI*, unde publicase în 2004, alături de Cosmin Manolache și Sorin Stoica, doi dintre scriitorii, să zicem, în vogă la începutul anilor 2000. Ezitarea venea din faptul că îl cunoșteam pe Torsan ca membru al formației „Domnișoara Pogany”, una dintre formațiile românești valoroase, un fel de hidden gem al scenei de acum 10 ani. O formație greu de clasificat, multiinstrumentală, creativă, în ton cu ultimele tendințe ale muzicii de calitate de afară. Am urmat legile common sense-ului care spun că nu poți excela în mai multe domenii simultan și nu l-am citit. Până la urmă, învins de un acces de profesionalism, am început cu ultimul său volum, *O zi. Ultima*, apărut la „Casa de pariuri literare” anul trecut, al treilea volum (individual) al autorului.

Titlul anunță subiectul, iar monologul vag narativizat care îl compune înseamnă o agonie anamnetică a unui individ ratat, debusolat, plutind pe străzile unui București mizerabil și prin canalele propriei memorii. Scena / cadrul cu care se începe (necronologic) devine nota dominantă a textului, naratorul se întoarce acasă, cu gândul la mâncărica de roșii cu ceapă pe care și-o va pregăti în liniște, adică în sforăiturile familiei (soție, copil și inevitabila soacră) și în fața televizorului imbecilizant. Descrie meticulos și cu note de umor spălătul șosetelor puturoase, al urinării și stările care însoțesc de obicei aceste activități care par a-i da naratorului – ca supliment – un fel de plăcere vinovată. Televizorul îi dă ocazia să vitupereze pe tema escrocheriei concursurilor teve „recunoaște cuvântul”, fascinația pentru dejecțiile de la Otv și așa mai departe, prea departe, prea sec, moralizator și neconvingător, fără a depăși impresii generice ale unui om normal. După explorarea (de fapt, redarea) realității prin ochii unui om obișnuit, prins în conserva vieții de familie, urmează amintirile aceluiași, „chircit ca un fetus, la etajul unu al unui bloc de periferie, mișcând încontinuu din globii oculari, icnind poate, uneori, perpelindu-mă când pe o parte, când pe alta, ca un cârnăcior”.

Amintirile / visele sunt niște întâmplări dezlănate cu complicații semifantastice, ușor voiculesciene și introduc o altă identitate naratorului, una detașată, blazată, cu un ton critic, dar resemnat-înțelept. Construcția etajată (prost lipită la încheieturi) a naratorului nu se oprește aici. De la soțul obosit și scârbit de toate, interesat doar de propriile secreții și mirosuri (consonante, e drept, cu dejecțiile societății de consum), ajungem la un narator insomniac, obsedat de problema scrisului și, desigur, a limbajului. De exemplu: „O carte scrisă, bine sau prost, este la început o carte nescrisă. Valoarea i-o dau cuvintele, dansul dintre ele, alăturarea iscusită a lor”. Sau meditații pe tema propoziției *Am scris aceste pagini cu un pix albastru*, fără vreo reacție la (sau conștiință de) ilustrele modele, dacă nu la Valéry, măcar la Joseph Grand, cu care naratorul lui Torsan are involuntare asemănări. Aceste panseuri nu sunt peste insight-ul oferit de meditațiile pe teme sociale, adică reprezintă niște observații corecte, accesibile, fără prea multă imaginație. E mult balast aici, scriitura de dragul umplerii paginilor, iar autorul dă senzația că ratează momentele rare în care se apropie de originalitate (de exemplu, o comparație cu potențial între scris și gătit, o alta care personifică instrumentele de scris, „pixul fiind bălos. Ca bărbatul acela, gata oricând să dea o limbă”).

O dată descoperită, pasiunea pentru joculețe textualiste nu îl mai părăsește pe autor. Citim, de fapt, pagini dintr-un manuscris cerut de o Magda, care îi cere să îl umple de cuvinte frumoase, motiv pentru excursuri jumătate metanarative, jumătate coprofile (căci ce e scrisul dacă nu tot o dejecție, observație pe care naratorul nu o face). În aceeași linie, o descriere cu orizont de așteptare nostalgic, prima întâlnire cu viitoarea nevastă într-o „navetă” și fericita coincidență a faptului că cei doi citesc aceeași cărțuție, e deturnată într-un *mise en abîme* derivativ-inutil. Autorul cărții pe care o citesc cei doi e inventat și, în linia uzatei observații a lui Oscar Wilde, descrie în romanul său o întâlnire amoroasă similară. Apoi, cele două personaje (din cărțuție) fac sex în draci, brucknerian-houellebecquian, iar naratorul nostru se gândește salivând care sunt șansele ca și viața lui să imite arta pe calapod hardcore și să

se bucură și el de toate orificiile abia cunoscutei... Plus diversele intercalări-memento, notițe auctoriale despre ce mai trebuie băgat în carte, respectiv manuscrisul către Magda. Greu de spus ce funcție au sau dacă autorul s-a gândit să le atașeze una. Și, desigur, capitolele sunt intercalate, amalgamate. Dacă nu veți sesiza asta din prima, este pentru că seamănă între ele. De aici rezultă, ca să fiu în ton cu preocupările culinare ale personajului, ceva, nici ciorbă, nici gulaș.

Un ceva care, se pare, are nevoie neapărat de condimente, cât mai ieftine. Exploratul compulsiv în urechi, plăcerea amânării defecării, un catalog de mirosuri, predominante fiind cele nasoale sau definiția și conjugarea exhaustivă a verbului „a fute” se vor, din păcate, ingrediente ale insolitării, dar publicul căruia i se adresează nu e publicul formației sale. Adică unul cât de cât informat, care a citit și trăit suficient încât să nu mai rezoneze la satisfacția autorului de a scrie porcărioare, cu mai mult sau mai puțin talent. Criticii literari, sstisiți de mizerabilism, deprimism, dejecționism, tomberonism și alte concepte pe care le descoperă unde nici cu gândul nu gândești, pot găsi aici material pentru a deplânge starea literaturii aproximativ tinere. Tratarea neinspirată, fără pretenții, în afară de șocarea burghezului (un burghez fictiv cu care nu știu de ce ar vrea cineva să dialogheze în 2011, într-un roman, de altfel nici Torsan nu e prea convins, o face mai mult din inerție), fără să se detașeze, să problematizeze prea mult sau să exploreze. Curios, însă, autorul e pe gustul lui Paul Cernat și al lui M. Chivu, doi dintre criticii vizibili, încruntați la adresa mizerabilismului (pe care încă așteptăm cu nerăbdare să-l definească). Cartea lui Torsan e, însă, sub Dan Sociu sau Chiva, și nu vorbim de standarde inaccesibile. Dar, desigur, și criticii literari au voie să aibă prieteni printre scriitori (ceea ce Torsan are decența – rară – să recunoască). E la fel de adevărat că el are în plus față de cei doi mai tineri autori o doză de autoironie mai bine filtrată (sau cultural filtrată).

Până la moartea naratorului, mai e vreme și de câteva amintiri, la fel de dezlănate, dar printre cele mai închegate (sensibil, să zicem) și bine scrise pagini ale volumului: o excursie derizorie la Dresda, prima excursie la mare cu părinții și fascinația pentru o formație penibilă de restaurant... Peste episodul morții propriu-zise se trece rapid (căci ar fi patetic să se insiste...): „Să-mi fi alunecat piciorul, să mă fi îmbrâncit cineva (...) Nu știu”.

Mai interesantă este anticiparea morții prin strivirea unei insecte cu piciorul, urmărită cinematic, apoi avem parte, cum altfel, de flashbackurile (noroc că sunt scurte, ca niște flashbackuri) și de un capitol-detur, continuare inutilă a unor pasaje deschise anterior („deschise”). Autorul trebuie să fie consecvent principiului mozaical ales, așa că ne mai oferă un semieseu (altul, același) despre personificarea orașelor, câteva senzații de la locul de muncă, familiare, din paginile anterioare, faptul că s-a încurcat cu o colegă care, of, are 44 de ani, pe care nu mai apucă să o cunoască, încă o acoladă meta- ce recapitulează obositor schițele de personaj de până atunci, din nou gânduri despre limbajul artistic și despre „scurgerea pe aleile dintre blocuri așa cum o făcusem, ca spermatozoid grăbit, în urmă cu 40 de ani prin pula lu' tata”. Și o amintire despre cumpărarea a două locuri de veci (legătură premonitoare – slabă, pentru că anulează ideea dispunerii arbitrare a capitolelor – cu episodul decedului). Apoi coda, redundată, dominată de o voce narativă ectoplasmică, asistând neutru la felul în care e manipulat propriul, fostul cadavru (fără milă, ca un sac de cartofi – surpriză nulă) și, după ce suntem înștiințați de ceea ce se petrecuse cu 40 de pagini în urmă („murisem”), concluzia (să-i spun, în romgleză, self-defeating) cu o ultimă propoziție eliptică, fără rost: „E vremea ca oamenii să deschidă televizoarele. Pentru a afla despre oameni. Ca la teatru”.

Rezultatul final al acestei „rememomări” e o scriitură care pare a pune greșit accentele, cu rateuri, prost structurată, mai slabă decât *Recycle BUN*, cu care, de altfel, comunică. În ciuda inteligenței și onestității sale, autorul nu a găsit combinația care să-l scoată din masa generică a celor care se exprimă în scris. Speranțe există, însă. Tonul pe care îl caută (și îl găsește uneori) provenit din lipsa totală de iluzii și din acomodarea cu absurdul și nonsensul, care îl duce undeva, între zen și disperare, ilustrarea capacității umane de memorare / imaginare care nu oferă nicio redempțiune sau satisfacție, teme întuite și construite coerent în supra / subtext sunt alterate. În loc să le dezvolte și susțină, compoziția și stilul alese de autor (inutil livrești) le limitează și le aruncă în toate direcțiile. Desigur, există întotdeauna explicația facilă că poate autorul tocmai asta și-a propus.

După cum ziceam, „Domnișoara Pogany” e o formație unică în România. Au scos trei albume (sau așa știu eu). Vă recomand să începeți cu *Symbollein*.